

Mogelijke maatregelen opgelopen achterstanden in de voorschoolse educatie en het primair onderwijs als gevolg van het coronavirus

Aanleiding

De crisissituatie rondom de coronacrisis en de daarbij behorende maatregelen vraagt grote aanpassingen van het Nederlandse onderwijssysteem. Scholen en kinderopvangorganisaties (hierna: voorscholen) zijn vanaf 16 maart tot de meivakantie gesloten (6 schoolweken) en mogelijk langer, kinderen worden geacht om thuis hun onderwijs voort te zetten¹. Afstandsonderwijs, veelal gebruik makend van digitale leermiddelen, is in deze periode de meest gangbare onderwijsvorm.

Uit een eerste peiling onder meer dan duizend schoolleiders in het basisonderwijs, uitgezet door de AVS², blijkt dat 93% van de schoolleiders aangeeft dat afstandsonderwijs is gerealiseerd op hun school en dat 88% van de schoolleiders tevreden is over wijze waarop dit is gerealiseerd. Maar liefst 92% van de schoolleiders geeft aan dat zij een goed beeld hebben van wat er thuis bij kinderen gebeurt. Maar afstandsonderwijs is niet hetzelfde als naar school gaan. In zowel de voorscholen als de basisscholen hebben leraren en directeuren zorgen over de ontwikkelingen van hun voorschoolse kinderen en leerlingen³. Driekwart van de schoolleiders is van mening dat onderwijsachterstanden onvermijdelijk zullen zijn bij een langere periode van afstandsonderwijs.

Daarnaast zijn er, ondanks grote inspanningen van alle betrokkenen, aanwijzingen dat er niet evenredig geprofiteerd kan worden van afstandsonderwijs. Een deel van de leerlingen mist de middelen om thuis mee te kunnen doen aan het onderwijs⁴. Er zijn ook signalen dat de nieuwe situatie nadeliger is voor sommige groepen leerlingen dan voor andere. Zo blijkt uit een enquête onder Aob-leden dat de helft van de respondenten werkzaam in het so en sbo denkt dat afstandsonderwijs voor hun leerlingen niet of nauwelijks geschikt is⁵. Ook leerkrachten van nieuwkomersscholen uitten reeds hun zorgen⁶. Een andere groep die moeilijk bereikt wordt zijn kwetsbare leerlingen: in een peiling van de PO-raad geven respondenten aan slechts 45 procent van hun kwetsbare leerlingen in beeld te hebben⁷.

Zowel leerkrachten als schoolleiders concluderen dat achterstanden onvermijdelijk zullen zijn bij langere perioden van afstandsonderwijs als alternatief voor fysiek naar school gaan. Dit vraagt mogelijk om algemene maatregelen voor de voorschool en het (speciaal) basisonderwijs als geheel om straks aan onderwijs- en ontwikkelingsachterstanden te werken. Andere signalen wijzen er vooral op dat sommige groepen in het onderwijs daar meer risico op lopen dan anderen. Dit vraagt mogelijk om maatregelen om achterstanden voor specifieke groepen te bestrijden. In deze notitie worden een aantal mogelijke opgelopen achterstanden, vraagstukken en maatregelen geschetst die relevant zijn of worden wanneer de scholen weer open gaan.

Opbouw notitie

Deze notitie bestaat uit vijf paragrafen. Allereerst (1) gaan we in op de aard en de geschatte omvang van de achterstanden. Daarna (2) benoemen we welke kinderen extra risico lopen op achterstanden. Vervolgens (3) blikken we vooruit en schetsen we een aantal acties, voorwaarden en knelpunten die nodig zullen zijn om aan deze achterstanden te werken, op zowel korte (voor de zomervakantie) als lange termijn (het volgend schooljaar en daarna). We beschrijven daarna (4) drie soorten maatregelen om de opgelopen achterstanden aan te pakken:

- Aanpak 1: algemene, sectorbrede maatregelen
- Aanpak 2: algemene maatregelen gericht op specifieke groepen kinderen
- Aanpak 3: maatwerk

¹ Met uitzondering van kinderen met ouders met vitale beroepen en kinderen in noodsituaties, zij worden op school opgevangen.

² <https://www.av5.nl/artikelen/ouders-en-scholen-tevreden-met-eerste-schoolweken-op-afstand>

³ Voor voorscholen is deze zorg ook in de media gekomen: <https://www.ad.nl/video/peuterspeelzalen-luiden-noodklok-p138409>

⁴ Er wordt hard gewerkt om alle leerlingen te voorzien van een device en een werkende internetverbinding: <https://www.sivon.nl/actueel/persbericht-6-800-leerlingen-kunnen-weer-lessen-volgen-dankzij-laptops-via-sivon/>

⁵ <https://www.aob.nl/nieuws/afstandsonderwijs-ervult-met-trots-maar-verhoogt-werkdruk/>

⁶ <https://www.aob.nl/nieuws/afstandsonderwijs-aan-nieuwkomers-bijna-niet-te-doen/>

⁷ <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/het-bereiken-van-kwetsbare-kinderen>

Tot slot (5) stellen we een aantal vragen die zijn bedoeld om te betrekken in de overwegingen bij de hoofdvraag: *Hoe verder als de scholen weer open zijn?*

1 Aard en geschatte omvang van onderwijsachterstanden

Bij het denken over achterstanden bestaat de neiging om alleen te denken aan achterstanden in taal, lezen en rekenen. De coronacrisis zal naar alle waarschijnlijkheid op deze gebieden tot achterstanden bij kinderen leiden, maar mogelijk ook van invloed zijn op andere ontwikkelings- en leergebieden. Dit pleit er daarom voor om onderwijsachterstanden breed op te vatten. Wij gaan ervan uit dat de coronacrisis een negatieve uitwerking heeft op de volgende ontwikkelings- en leergebieden:

1. *Sociaal-emotioneel*: het gevoel van veiligheid en welbevinden van kinderen is aangetast⁸.
2. *Werkhouding*: kinderen zijn voor langere tijd uit het schoolritme en zijn het schoolse werken enigszins ontnwend.
3. *Cognitief, achterstanden op kernvakken*: hoewel het afstandsonderwijs zich met name op de kernvakken richt, lijkt deze vorm van onderwijs minder effectief voor het aanbieden van nieuwe leerstof en voor het gedifferentieerd aanbieden van instructie en verwerking.
4. *Cognitief, achterstanden op overige vakgebieden*: door de nadruk op de kernvakken in het achterstandsonderwijs is de doelgerichte aandacht voor de andere vakgebieden beperkt.
5. *Motorisch*: Kinderen zitten door de voorgeschreven maatregelen veel binnen. De verwachting is dat dit met name bij kleuters en peuters gevolgen heeft voor de sociaal-emotionele en de motorische ontwikkeling.

Een inschatting van de omvang van de opgelopen achterstanden is lastig te maken. Onderzoek naar de effecten van een schoolsluiting buiten de vakantie en gedurende een langere periode, ontbreekt in Nederland. Bestaand onderzoek is met name gericht op 'leerverlies' na de zomervakantie, de zogenaamde zomerdip. Uit een Amerikaanse meta-analyse⁹ blijkt dat tijdens de zomervakantie (van 2-3 maanden) kinderen ongeveer één maand terugvallen in prestaties op de verschillende schoolvakken. Hierbij bleek de achteruitgang voor rekenen en spelling (technische leervakken) groter dan voor begrijpend lezen en wiskundige concepten (begripvakken). Er bleken geen verschillen in leerverlies voor diverse groepen kinderen. Nederlands onderzoek¹⁰ naar de zomerdip bij technisch lezen in groep 4 en 5 laat zien dat bij technisch lezen niet zozeer een leerverlies optreedt maar vooral een grote variantie in de leerwinst op leerling-niveau. De zomerdip-onderzoeken kijken alleen naar de leerprestaties, niet naar het welbevinden.

De genoemde onderzoeken zijn slechts in beperkte mate toepasbaar op de huidige situatie. Allereerst is er nu geen sprake van een vakantieachtige sfeer maar van een stressvolle situatie. Dit heeft naar alle waarschijnlijkheid een ander effect op kinderen. De impact van de coronacrisis op het welbevinden en gevoel van veiligheid van kinderen laat zich moeilijk inschatten en zal wellicht, naast de individuele verschillen tussen kinderen, ook sterk regionaal bepaald zijn. De onzekerheid van de huidige situatie zal echter vrijwel zeker van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen tijdens de periode van schoolsluiting.

Ten tweede ligt het onderwijs niet stil maar geven leraren afstandsonderwijs. Hoewel dit onderwijs niet zo effectief lijkt als het onderwijs in de klas, mogen we ervan uitgaan dat gemiddeld genomen kinderen wel in ontwikkeling blijven. Met de nodige slagen om de arm is onze inschatting dat met het huidige afstandsonderwijs het niveau voor de kernvakken gemiddeld genomen behouden blijft en dus niet terugvalt. Scholen lijken vooral in te zetten op oefenen en herhalen, gericht op de kernvakken en (nog) minder op de aanbidding van nieuwe stof. Dit zou kunnen betekenen dat de opgelopen achterstanden na bijvoorbeeld 8 weken schoolsluiting ook ongeveer 8 weken bedragen voor lezen, taal en rekenen. De overige vakken worden beperkt aangeboden en onderhouden, dus daar loopt de onderwijsachterstand mogelijk verder op en zal waarschijnlijk sprake zijn van leerverlies (terugval in prestaties). Een algemene inschatting is vervolgens dat de periode waarin

⁸ <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2329489-kinderen-maken-zich-meer-zorgen-en-willen-weer-naar-school.html>

⁹ Cooper, H. et al (1996), The Effects of Summer Vacation on Achievement Test Scores: A Narrative and Meta-Analytic Review, Review of Educational Research, 66 (3), 227-268.

¹⁰ Luyten, H. et al (2009), Vooruitgang in technisch lezen gedurende het schooljaar en de zomervakantie, Pedagogische Studiën, (86) 196-213.

de onderwijsachterstand is ontstaan, waarschijnlijk even lang is als de periode om deze onderwijsachterstand weer in te lopen. Gezien de verschillen tussen scholen en de impact van de coronacrisis zal de tijd die nodig is om de ontstane onderwijsachterstanden in te lopen, echter flink uiteen lopen.

2 Welke kinderen in de voorschool, basisschool en het speciaal basisonderwijs lopen extra risico op onderwijsachterstanden?

Onderwijsachterstanden zullen niet gelijk over de kinderen verdeeld zijn. De eerste peilingen wijzen al op onevenredig veel risico's op achterstanden bij specifieke groepen peuters en leerlingen uit het (speciaal) basisonderwijs. Hieronder schetsen we enkele lijnen waarin we aanduiden in welke situaties en bij welke kinderen risico's voor het oplopen van achterstanden groter zijn dan bij andere situaties/kinderen. Het zijn geen elkaar uitsluitende lijnen. In veel gevallen zal er sprake zijn van een stapeling van lijnen.

Lijn 1: kansongelijkheid

Niet alle ouders zijn even goed in staat om hun kinderen te begeleiden bij afstandsonderwijs. Dat er een relatie is tussen de ondersteuning van thuis en de behaalde onderwijsprestaties, is bekend. Kansongelijkheid dreigt door afstandsonderwijs toe te nemen. Deze toename van deze kansongelijkheid start al in de voorschool. Het sluiten van de voorscholen heeft met name een negatief effect op doelgroeppeuters in de voorschoolse educatie¹¹.

Achterstand of stagnatie valt te verwachten in de ontwikkeling van de cognitieve vaardigheden (i.c. geletterdheid en gecijferdheid) en de sociaal emotionele ontwikkeling.

Lijn 2: extra ondersteuning valt weg

Kinderen die op school extra ondersteuning krijgen (bao én sbo) blijven hier in de thuissituatie van verstoken. Juist kinderen die iets extra's nodig hebben op school, komen nog verder op achterstand¹².

De soort en mate van onderwijsachterstand zal afhankelijk zijn van de problematiek, maar valt te verwachten in de sociaal-emotionele ontwikkeling, de werkhouding en een cognitieve onderwijsachterstand in de kernvakken.

Lijn 3: nog niet aanspreekbaar in Nederlands

Afstandsonderwijs is extra moeilijk als kinderen nog niet aanspreekbaar zijn in het Nederlands. De eerste fase van de NT2-ontwikkeling wordt ernstig belemmerd door het onderwijs op afstand. Dit geldt in grotere mate wanneer kinderen nooit eerder, of in Nederland nog niet naar school zijn geweest.

Een onderwijsachterstand is te voorzien in de werkhouding, de cognitieve ontwikkeling en in de kernvakken, in het bijzonder de (mondelinge) taalverwerving en -ontwikkeling.

Lijn 4: jonge kind

Jonge kinderen leren veel door samen te spelen en te ontdekken in een rijke leeromgeving. Afstandsonderwijs is voor deze vorm van leren minder geschikt. Dat geldt in het bijzonder voor de sociale en emotionele ontwikkeling waar een groot deel van het kleuteronderwijs op gericht is. De actieve betrokkenheid en dus de begeleiding van ouders bij het afstandsonderwijs is bij jonge kinderen voorwaardelijk.

Ook hier valt naar alle waarschijnlijkheid achterstand te verwachten bij de sociaal-emotionele ontwikkeling, de motorische ontwikkeling, de mondelinge taalverwerving en de cognitieve ontwikkeling (geletterdheid en gecijferdheid), als ook de motorische ontwikkeling.

Lijn 5: stressvolle thuissituatie

Rust en veiligheid zijn de basis om tot leren te komen. Kinderen in een stressvolle en onveilige thuissituatie komen daardoor niet of nauwelijks aan leren toe. De huidige situatie kan daarbij juist voor een toename van stress en onveiligheid zorgen.

Naast een mogelijke achterstand in de verschillende leer- en ontwikkelingsgebieden in de kernvakken, lijkt een achterstand in de sociaal-emotionele ontwikkeling te verwachten¹³.

¹¹ <https://www.kinderopvangtotaal.nl/ouders-stoppen-bij-peuterspeelzalen-zorgen-over-achterstandskinderen/>

¹² <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/04/03/juist-thuis-hebben-kinderen-soms-extra-hulp-nodig-a3995836>

3 Vooruitblik

In de voorgaande paragrafen hebben we beschreven op welke leer- en ontwikkelingsgebieden we achterstanden verwachten en hebben we een inschatting gemaakt van de aard en de omvang van de achterstanden en welke specifieke groepen van leerlingen hier mogelijk meer risico op lopen dan andere. Hierop verder denkend proberen we ons een beeld te vormen van de situatie waar leraren, scholen en besturen mee te maken krijgen als de scholen weer open gaan en wat dat van hen vraagt op de korte termijn (vóór de zomervakantie), welke voorwaarden dan gerealiseerd moeten worden en met welke knelpunten rekening gehouden moet worden. Datzelfde doen we ook voor de langere termijn, na de zomervakantie.

Tabel 1: Acties op korte termijn, voorwaarden en knelpunten

Startsituatie	Wat betekent dit voor de leraar/school?	Wat betekent dit voor het bestuur?	Welke voorwaarden zijn noodzakelijk?	Knelpunten?
<ul style="list-style-type: none"> - Wisselende impact coronacrisis op sociaal-emotioneel welbevinden leerlingen - Verslechterde werkhouding - Opgelopen niveauverschillen variërend van: meer gegroeid dan verwacht in leer- of ontwikkelingsniveau tot achteruitgegaan - Kwetsbare leerlingen grootste achterstand - Benutten kansen: leermotivatie, veerkracht van kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> - Passend pedagogisch klimaat - Werken aan groepsdynamiek - Herstel werkhouding - Accent op de kernvakken en op sociaal-emotionele ontwikkeling - Pedagogisch-didactische onderwijsbehoeften van alle leerlingen in beeld brengen - Vaststellen welke leerlingen (extra) ondersteuning nodig hebben - Prioriteren doelen per groep/per leerling - Doelgericht plannen aanbod, instructie, verwerking, ondersteuning per groep/per leerling - Keuze hulpmiddelen - Inrichten passende organisatiestructuur : klas-school - Uitvoeren planning - Monitoren voortgang leerlingen - Monitoring 	<ul style="list-style-type: none"> - Onderwijskundige sturing: startplan klaar - HRM - Delen expertise - Samenwerking intern/extern zoeken - Personele inzet - Inzet middelen 	<ul style="list-style-type: none"> - Onderwijskundig leiderschap - Voldoende leraren - Voldoende deskundigheid leraren/ib - <i>Selectie leerlingen die extra achterstanden hebben opgelopen</i> - Passend organisatie-model/klassenmanagement - Hanteerbare werkdruk - Draagvlak leraren - Duidelijke verwachtingen t.a.v. te realiseren doelen/niveaus - Zicht op effectieve interventies - Medewerking ouders <p>Stelsel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ruimte in wetgeving - Voldoende onderwijstijd - Samenwerking tussen gemeente, voorschool, samenwerkingsverband, jeugdhulp - Samenwerking in de regio - Toegankelijke (externe) expertise/begeleiding 	<ul style="list-style-type: none"> - Deskundigheid m.b.t. afstemming instructie bij ±35% leraren onvoldoende aanwezig¹⁴ - Deskundigheid m.b.t. analyse ondersteuningsbehoeften leerlingen bij deel leraren onvoldoende¹⁵ - Deskundigheid m.b.t. feedback geven bij 33% leraren onvoldoende aanwezig¹⁶ - Deskundigheid m.b.t. doelgerichte, effectieve (extra) ondersteuning bij deel leraren onvoldoende aanwezig - Werken vanuit leerlijnen/doelen lastig voor veel leraren - Samenwerking met jeugdhulp stroperig <p>Stelsel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kansengelijkheid onder druk - Werkdruk - Lerarentekort

¹³ NB: bij deze groep is waarschijnlijk ook inzet van een speciale vorm van jeugdhulp nodig.

¹⁴ Zie: *Staat van het Onderwijs 2015/2016*, Inspectie van het Onderwijs Utrecht, 2017, Utrecht

¹⁵ Zie: Inspectie van het Onderwijs, *Extra ondersteuning in de basisschool*, 2020, Utrecht

¹⁶ Zie: Inspectie van het Onderwijs, *Staat van het Onderwijs 2019*, 2019, Utrecht

	uitvoering plannen - Communicatie ouders			
Resultaat eind schooljaar: - Deel leerlingen heeft achterstanden weggewerkt, gaat op niveau over naar volgende groep - Deel leerlingen blijft zitten, doet schooljaar over. Risico voor vergroting kansenongelijkheid. - Deel leerlingen gaat met achterstand over. Risico voor vergroting kansenongelijkheid.				

Tabel 2 Acties op lange termijn, voorwaarden en knelpunten

Startsituatie	Wat betekent dit voor de leraar/ school	Wat betekent dit voor het bestuur?	Welke voorwaarden zijn noodzakelijk?	Knelpunten?
<ul style="list-style-type: none"> - Deel van de leerlingen is blijven zitten - Met name de kwetsbare leerlingen hebben achterstanden niet ingelopen - Start van schooljaar 20-21 zal anders zijn dan normaal gesproken het geval is 	<ul style="list-style-type: none"> - Schoolbeleid gericht op gericht aanpakken achterstanden - Risico-leerlingen in beeld: <ul style="list-style-type: none"> T.a.v. vorderingen op de leerlijn taal-lezen-rekenen + didactische analyse - 'Hiaten-plan taal-lezen-rekenen' in alle groepen; - Plan van aanpak m.b.t. inlopen achterstanden - Evaluatie en bijstelling - Bij in- en uitstroom-situaties is extra alertheid gewenst <p>(+ idem hierboven)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Beleid: kansengelijkheid (maatschappelijke opdracht) - Beleid: inlopen achterstanden - HRM - Delen expertise - Samenwerking intern/extern zoeken - Personele inzet - Inzet middelen 	<p>School:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderwijskundig leiderschap - Voldoende leraren - Voldoende deskundigheid leraren/ib - <i>Selectie leerlingen die extra achterstanden hebben opgelopen</i> - Passend organisatiemodel/klassen-management - Hanteerbare werkdruk - Draagvlak leraren Duidelijke verwachtingen t.a.v. te realiseren doelen/niveau - Zicht op effectieve interventies - Medewerking ouders <p>Stelsel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ruimte in wetgeving - Voldoende onderwijstijd - Samenwerking gemeentevoorschool, i.c. organisaties voor kinderopvang, samenwerkingsverband-jeugdhulp - Samenwerking in de regio - Toegankelijke expertise/begeleiding 	<p>School:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deskundigheid m.b.t. afstemming instructie bij ±35% leraren onvoldoende aanwezig - Deskundigheid m.b.t. analyse ondersteunings-behoefte leerlingen bij deel v.d. leraren onvoldoende - Deskundigheid m.b.t. feedback geven bij 33% leraren onvoldoende aanwezig - Deskundigheid m.b.t. doelgerichte, effectieve (extra) ondersteuning bij deel leraren onvoldoende aanwezig - Werken vanuit leerlijnen/doelen lastig voor veel leraren - Samenwerking met jeugdhulp stroperig <p>Stelsel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kansengelijkheid onder druk - Werkdruk - Lerarentekort

4 Drie aanpakken

Hoe kunnen we de veronderstelde ontstane onderwijsachterstanden straks aanpakken? Hieronder schetsen we drie verschillende aanpakken. Deze aanpakken sluiten elkaar niet uit maar kunnen ook naast elkaar uitgevoerd worden.

- Aanpak 1: algemene, sectorbrede maatregelen

De meerderheid van schoolleiders en leerkrachten die hebben deelgenomen aan de eerste peilingen in het onderwijsveld over de gevolgen van de huidige crisissituatie, verwacht dat onderwijsachterstanden zullen gaan oplopen. Indien de scholen na de meivakantie weer opengaan, zijn de onderwijsachterstanden mogelijk nog dit schooljaar in te lopen door zeer gericht te bepalen welke extra ondersteuning kinderen nodig hebben nodig is (sociaal-emotioneel, cognitief, motorisch) en welke doelen minimaal dit schooljaar bereikt moeten worden om vervolgens daar het onderwijs doelgericht en planmatig op af te stemmen.

Als blijkt dat onderwijsachterstanden te groot zijn om dit schooljaar in te halen, dan zijn andere maatregelen nodig. Wanneer we ervan uitgaan dat alle kinderen in het basisonderwijs (en voorschool) nadeel ondervinden van de huidige situatie, zijn algemene, sectorbrede maatregelen een optie. Van deze maatregelen zouden alle kinderen moeten/kunnen profiteren.

Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het creëren van meer onderwijstijd door het verlengen van de schooldag (binnen- of buitenschools), het verlengen van het schooljaar (met enkele weken of maanden), het instellen van een kopklas voor alle leerlingen uit groep (7 en) 8, doubleren van (alle) leerlingen en het geven van huiswerk in alle groepen en ouders daarbij gericht in te schakelen. Bovendien zijn er in de periferie van het onderwijs diverse diensten beschikbaar (bijvoorbeeld onderwijsadviesdiensten en huiswerkbegeleidingsbureaus) die van betekenis kunnen zijn.

- Aanpak 2: algemene maatregelen voor specifieke groepen kinderen in de voorschool en het (speciaal) basisonderwijs

De schoolsluiting treft niet iedereen even hard in zijn/haar ontwikkeling. Sommige groepen lopen het risico op terugval in hun ontwikkeling (zoals we hierboven hebben toegelicht) terwijl het mogelijk is dat andere groepen kinderen wel verder doorgroeien. Onze inschatting is dat als de scholen weer opengaan, de niveauverschillen tussen de kinderen groter zullen zijn dan aan het begin van de schoolsluiting. Niet alleen de opgetreden vertraging, stagnatie of terugval in ontwikkeling vraagt dan veel van leraren, maar ook de grotere verschillen tussen kinderen.

Door algemene maatregelen af te stemmen op specifieke groepen, krijgen zij gelegenheid hun achterstanden versneld in te lopen ten opzichte van andere groepen. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn: uitbreiding van de vve-uren voor doelgroeppeuters, uitbreiding van het aantal schakelklassen en kopklassen, organiseren van zomerscholen/weekendscholen, huiswerkbegeleiding na schooltijd (al dan niet i.s.m. met kinderopvangorganisaties i.c. bso en vrijwilligersorganisaties), verlengen van de bekostiging voor nieuwkomers (asielzoekersleerlingen van 2 naar 2,5 jaar; andere nieuwkomers van 1 naar 1,5 jaar), extra middelen voor het inhuren van jeugdhulp (onderwijs-zorgarrangementen), extra uren voor onderwijsassistenten gericht op het wegwerken van onderwijsachterstanden, middelen voor de aanschaf van gerichte (ortho)didactische (digitale) leermiddelen.

- Aanpak 3: maatwerk

Scholen, buurten, wijken in Nederland verschillen van elkaar, ook in de mate waarin zij getroffen zijn door de coronacrisis. Dit maakt dat niet alle maatregelen passend zijn voor elke school of elke leerling. Daarom kan maatwerk een optie zijn, waarbij het aan besturen en scholen is, mogelijk in samenwerking met samenwerkingsverbanden, gemeenten en kinderopvangorganisaties, om te bepalen wat er moet gebeuren. Wij geven hieronder enkele aandachtspunten mee die van belang kunnen zijn bij het inrichten van maatwerk.

Regionale en gemeentelijke samenwerking

Niet alleen de voorscholen en het (speciaal) basisonderwijs worstelen straks met onderwijsachterstanden, ook de kinderopvang in zijn totaliteit, het speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hoger onderwijs gaan er mee te maken krijgen. Afspraken zullen met veel verschillende partijen gemaakt moeten worden. De lokale educatieve agenda (LEA) kan bijvoorbeeld dienen als overlegorgaan om gemeenten, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en overige partners in staat te stellen om tot afspraken voor een (gezamenlijke) aanpak te komen. Hierbij kan ook de aansluiting onderwijs-zorg meegenomen worden. Daarbij kan sturing vanuit het Rijk (bijvoorbeeld over de vraag: welke achterstanden moeten ingelopen worden?) in meer- of mindere mate een rol spelen.

5 Vragen ter overweging

Bij de afwegingen welke maatregelen passend en effectief zijn voor het inlopen van onderwijsachterstanden willen we tot slot nog een aantal vragen meegeven die het school- en bestuursniveau overstijgen:

Inzicht in achterstanden:

- Hoe bepalen we welke achterstanden daadwerkelijk het gevolg zijn van de coronacrisis?
- Hoe krijg je landelijk zicht op achterstanden van specifieke groepen? Hoe groot is de daadwerkelijke achterstand? Wat is de rol van kansenongelijkheid hierbij?
- Hoe krijgen we zicht op ontstane achterstanden in de voorschool? En wat betekent dat voor groep 1 in 20/21?
- Hoe groot zijn regionale verschillen? Zijn regionale oplossingen nodig? Zo ja: hoe richt je een regionale 'task force' op, mogelijk gebruik makend van reeds aanwezige infrastructuur?

Inlopen achterstanden

- Hoe reëel is het dat achterstanden voor de zomervakantie weggewerkt worden?
  - o Denk hier ook aan het lerarentekort en de ervaren werkdruk?
  - o Hebben leraren en schoolleiders de benodigde deskundigheid?
- Hoe kunnen we duidelijk maken wat de verwachting is van scholen/leraren voor de komende tijd? Reëel en ambitieus?
- Hoe kan de SLO hier optimaal bij ingezet worden? (ook voor de voorschoolse periode)
- Hoe kun je samenwerking en expertiseontwikkeling/-deling faciliteren tbv inlopen achterstanden? Eventueel door task-forces?
- In hoeverre kan de samenwerking op gemeentelijk niveau helpen bij inlopen achterstanden (kinderopvang, vve, zomerschool)?
- In hoeverre kan ouderparticipatie een rol spelen bij inlopen achterstanden?

Keuze maatregelen

- Hoe zorgen we voor een balans?
  - o Zijn gekozen maatregelen passend voor alle leerlingen?
  - o Leiden gekozen maatregelen tot vergroting/verkleining kansenongelijkheid?
  - o Passen maatregelen ook bij voorschool/kinderopvang?
- Hebben we alle schoolovergangen goed in beeld: voorschool – bao; bao-vo, sbo – vo? Hoe verbinden we maatregelen in de voorschool, po en vo?
- Zijn gekozen maatregelen in verhouding met het op te lossen probleem? Zijn maatregelen proportioneel?
- Weerstaan we de verleiding om allerlei systeemvernieuwingen op te pakken of biedt de coronacrisis onverwachte kansen?

Draagvlak, samenwerking, communicatie

- Hoe kunnen gemeenten (VNG), samenwerkingsverbanden, kinderopvangorganisaties en jeugdhulp goed betrokken worden (communicatie met SZW)?
- Hoe zorgen we ervoor dat structurele projecten m.b.t. achterstandenbeleid door blijven gaan? Voorkomen van ad hoc achterstandenbeleid gericht op 'corona-achterstanden'.
- Welke rol hebben sectorraden, e.a. ? Wie heeft de regie?
- Hoe kun je werken aan breed draagvlak onder leraren (gezien de onrust over werkomstandigheden in het afgelopen jaar)?
- Hoe zorg je voor draagvlak bij ouders (gezien alle inspanningen die zij geleverd hebben)?
- Hoe communiceren we over de gekozen maatregelen?

Wet- en regelgeving

- Moeten er eventueel wettelijke vereisten aangepast worden bij wegwerken achterstanden?
- Hoe kunnen we onderwijstijd verruimen?
- Welke (belastende) regelgeving kunnen we (tijdelijk) schrappen?